

Petr Sedláček

Zapojení ČR do mezinárodního úsilí o posílení globální měnové a finanční stability

Petr Sedláček

Zapojení ČR do mezinárodního úsilí o posílení globální měnové a finanční stability

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude trestně stíháno.

Ing. Petr Sedláček, Ph.D.

Zapojení ČR do mezinárodního úsilí o posílení globální měnové a finanční stability

Vydala Grada Publishing, a.s.

U Průhonu 22, 170 00 Praha 7

tel.: +420 234 264 401

www.grada.cz

jako svou 7841. publikaci

Autorem šesté kapitoly je prof. Ing. Mojmír Helísek, CSc., Vysoká škola finanční a správní, a.s. Tato kapitola vznikla v rámci institucionální podpory na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace VŠFS.

Odpovědná redaktorka Mgr. Dagmar Pilařová

Grafická úprava a sazba Milan Vokál

Návrh a zpracování obálky Zdeněk Dušek

Počet stran 176

První vydání, Praha 2020

Vytiskla Tiskárna v Ráji, s.r.o., Pardubice

© Grada Publishing, a.s., 2020

Cover Photo © Depositphotos/somartin; Igor_Vkv

ISBN 978-80-271-1971-4 (ePub)

ISBN 978-80-271-1970-7 (pdf)

ISBN 978-80-271-1737-6 (print)

Obsah

O autorovi	8
Úvod	9
1. Formy zapojení České republiky v globální governanci	15
1.1 Mezinárodní měnový fond	16
1.1.1 Historie členství České republiky v MMF	17
1.1.2 Organizační začlenění České republiky do MMF	22
1.1.3 Participace České republiky na přípravě stanovisek EU k MMF	27
1.1.4 Možnost ovlivnění volby generálního ředitele MMF	29
1.2 Česká republika a skupina G-20	30
2. Dohled Mezinárodního měnového fondu a Česká republika	37
2.1 Přístup České republiky k dohledu MMF	38
2.1.1 Bilaterální dohled	40
2.1.2 Regionální dohled	43
2.1.3 Dohled nad finančním sektorem	44
2.1.4 Zapojení České republiky do poskytování statistických dat ..	47
3. Česká republika, kurzové režimy a kurzy	51
3.1 MMF, výběr kurzového režimu a dohled nad kurzy	52
3.2 Česká republika a výběr kurzového režimu	55
3.2.1 Fixní kurzový režim 1991–1997	55
3.2.2 Období řízeného a volného floatingu 1997–2013	57
3.2.3 Kurz jako doplňující nástroj měnové politiky v období 2013–2017	59
4. Česká republika a kapitálové toky	63
4.1 Právní a institucionální rámec upravující kapitálové toky	64
4.1.1 MMF a liberalizace kapitálových toků	64
4.1.2 Ostatní mezinárodní úmluvy a dohody	67

4.2	Přístup České republiky ke kapitálovým tokům	70
4.3	Restrukturalizace státního dluhu	71
4.3.1	Mezinárodní iniciativy k řešení státního dluhu	71
4.3.2	Úloha MMF při řešení státního dluhu	73
4.3.3	Česká republika a přístup k restrukturalizaci státního dluhu	75
5.	Zapojení České republiky do globální sítě finanční záchrany	79
5.1	Devizové rezervy	80
5.1.1	Česká republika a devizové rezervy	82
5.2	Evropské regionální finanční mechanismy	89
5.2.1	Poskytování finanční pomoci pro země EU mimo eurozónu	89
5.2.2	Poskytování finanční pomoci zemím eurozóny	91
5.3	Mezinárodní měnový fond	94
5.3.1	Vlastní zdroje MMF	95
5.3.2	Vypůjčené zdroje	97
5.3.3	Zapojení České republiky do posilování finančních zdrojů MMF	99
6.	Měny v mezinárodním měnovém systému	107
6.1	Euro	109
6.1.1	Postavení eura po krizi 2008–2009	111
6.1.2	Česká republika a přijetí eura	114
6.1.3	Pohled MMF na přijetí eura	125
6.2	Role SDR a Česká republika	128
7.	Účast České republiky na mezinárodním úsilí posílit důvěryhodnost a stabilitu finančního systému	135
7.1	Česká republika a její přístup k posílení důvěryhodnosti a stability finančního sektoru	139
7.1.1	MMF a jeho pohled na finanční sektor v České republice ..	139
7.1.2	Legislativní rámec a mezinárodní spolupráce českého dohledu a regulace	142
7.2	ČNB a její opatření v boji s koronavirovou krizí	148

Závěr	151
Summary	155
Literatura	158
Seznam použitých zkratk	163
Seznam tabulek	168
Seznam boxů	169
Rejstřík	170

O autorovi

Ing. Petr Sedláček, Ph.D.

Je absolventem Vysoké školy ekonomické v Praze. Na Fakultě národohospodářské získal v roce 2001 hodnost doktora v oboru obecné ekonomické teorie a dějiny ekonomických teorií. Od roku 2002 do roku 2014 na VŠE přednášel kurz makroekonomie II.

Většinu svého profesního života strávil v ČNB, kde se zabýval problematikou Mezinárodního měnového fondu. V této funkci se pravidelně účastnil výročních zasedání MMF a SB a odborných mezinárodních konferencí. Od roku 2003 participoval v rámci Evropské unie jako alternát zástupce ČNB na jednáních podvýboru EFC pro otázky MMF (SCIMF), kde se připravovala stanoviska EU. Působil též řadu let v expertní komisi podvýboru pro zahraniční záležitosti ECB (IRC Task Force on IMF Issues), kde byly vypracovávány odborné analytické podklady pro vedení ECB a představitele EU. V roce 2009, v době předsednictví České republiky v EU, se za ČR zúčastnil všech jednání a přípravných konferencí podvýboru G-20 pro otázky MMF a mezinárodního měnového systému.

Publikoval řadu odborných článků v časopisech *Bankovníctví*, *Ekonom*, *Politická ekonomie*, *Mezinárodní vztahy*, ve slovenském časopise *Biatec*. Vydal monografii *MMF ve 21. století*, je spoluautorem knihy *Euro v ČR z pohledu ekonomů* a ve studii Světové banky o remitencích zveřejnil samostatnou část „Remittances from the Czech Republic“. V roce 2018 vydal knihu *Mezinárodní měnový systém a globální finanční krize*.

Úvod

Po celou historii jsme svědky snahy mezinárodního společenství posílit globální měnovou a finanční stabilitu. Ironicky by se dalo říci, že díky krizím se v této oblasti podařilo dosáhnout pokroku. Minulost i přítomnost jsou v tomto ohledu dostatečně výmluvné. Stačí se podívat na dluhovou krizi v osmdesátých letech, na novou generaci finančních krizí v devadesátých letech, na globální finanční krizi v letech 2008–2009 i na vývoj koronavirové krize.

Řada publikací se touto problematikou zabývala a podrobně analyzovala příčiny i dopady krizového vývoje na globální, regionální i národní úrovni. Byly vyčísleny ztráty HDP i zaměstnanosti, ale i predikován další vývoj. V naší literatuře se tímto problémem, ovšem z jiného pohledu, zabývala publikace *Mezinárodní měnový systém a globální finanční krize*¹, která nejen ukázala historický vývoj a dopady krizí v minulosti, ale též podrobně analyzovala úsilí mezinárodního společenství na posílení mezinárodního měnového a finančního systému.

Předkládaná publikace na tuto problematiku navazuje a ukazuje, jakým způsobem se na tomto mezinárodním úsilí podílí Česká republika. V době uzávěrky textu knihy propukla koronavirová krize, která vyvolala obrovské zdravotní, ekonomické a finanční problémy. Nutná opatření k omezení rozšiřování viru se však projevila v dramatickém poklesu ekonomické aktivity. Tam, kde je to relevantní, autor uvádí některá přijímaná opatření, která se však stále vyvíjejí. Protože konečný dopad krize i doba případného ekonomického oživení jsou vysoce nejisté, efektivní posouzení těchto záměrů zatím není možné.

Knížku tvoří sedm kapitol, které pokrývají hlavní oblasti reformního úsilí mezinárodní komunity a zapojení ČR jak z hlediska historického, tak z pohledu našich aktuálních zájmů.

V první kapitole je pozornost věnována formám zapojení ČR do globální governance. Dobře fungující mezinárodní měnový a finanční systém musí být podpořen legitimní a efektivní strukturou governance, kde se po globální finanční krizi v roce 2008 stala skupina G-20 hlavní platformou pro mezinárodní ekonomickou spolupráci. MMF, jako instituce s téměř univerzální členskou základnou 189 zemí, tuto změnu uznal. Bude však i nadále dohlížet na mezinárodní měnový a finanční systém a odpovídat za prevenci a řešení mezinárodních finančních a měnových

¹ Sedláček (2018)

krizí. I když po propuknutí koronavirové krize G-20 tak razantně jako při minulé krizi nevystupovala, MMF se své role ujal okamžitě.

Česká republika je ve vztahu ke G-20 především příjemcem informací. Se zeměmi EU participujeme na přípravě stanovisek pro jednání této prestižní skupiny. V době našeho předsednictví v Radě EU jsme měli možnost se zapojit i do práce odborných podvýborů a vrcholových setkání G-20.

Ve vztahu k MMF jsme se stali jeho plnohodnotným členem. S Fondem aktivně spolupracujeme a pomáháme při dosahování makroekonomické a finanční stability v rámci expertní a finanční pomoci třetím zemím, na které se podílíme našimi odborníky i finanční pomocí. Součástí naší aktivity je i spoluúčast při prosazování společných stanovisek EU k zaměření a činnosti MMF. Autor též ukazuje, jakým způsobem jsme zapojeni v interní správě a řízení Fondu.

Vzhledem k tomu, že jsme malá země, bylo by chybné si myslet, že můžeme v globální governanci působit jako nějaká supervelmoc. Pro podporu našich stanovisek proto musíme hledat další státy se shodnými pozicemi a vytvářet ad hoc nebo formální koalice, které nám umožňují naše zájmy lépe prezentovat.

Globální finanční krize v roce 2008 ukázala, že mezinárodní dohled nebyl efektivní a neumožnil včas rozpoznávat rizika, která se postupně hromadila. Vedoucí představitelé G-20 na summitu v Cannes v listopadu 2011 vyzvali MMF, aby uskutečnil další pokrok v posílení dohledu, který by měl být integrovanější a stejně přísný vůči všem zemím. Druhá kapitola se zaměřuje na účast ČR v tomto dohledu, který je zásadní pro identifikaci rizik na národní i multilaterální úrovni. Jsme zapojeni ve všech zásadních dohledových aktivitách MMF jako FSAP, ROSC, poskytování dat, včetně povinných A-IV konzultací. To má na druhé straně pozitivní dopad na naše hodnocení ze strany ratingových agentur i mezi investory, kteří informace o jednotlivých státech pravidelně čerpají z MMF. Naším hlavním přínosem je, že si nejen plníme všechny naše povinnosti spojené s dohledem, ale poskytujeme i naše experty, aby v rámci misí MMF napomáhali řešit ekonomické problémy v zemích třetího světa.

Kurzy a kurzové režimy poskytují další úhel pohledu na mezinárodní měnový systém a jeho stabilitu. Kurzové režimy leží v samém jádru mezinárodního měnového systému. Ekonomové však nemají plně přesvědčivou odpověď, co je optimální kurzový režim. Výběh kurzového režimu je kriticky důležitý a vůbec ne jednoduchý. Ve třetí kapitole se má čtenář možnost seznámit s tím, jak čeští politici přistupovali k výběru kurzových režimů v průběhu naší novodobé historie, a autor uvádí důvody, které je k tomu vedly. Podle hodnocení MMF úroveň našeho kurzu odpovídá ekonomickým fundamentům. V této kapitole jsou popsány i další formy našeho propojení s Fondem, uplatňujeme stanoviska k návrhům Fondu týkajícím

se kurzové problematiky, podílíme se na výročních zprávách o kurzových režimech a devizových restrikcích.

Čtvrtá kapitola je věnována kapitálovým tokům. Hlavní výzvou dneška je otázka, jak posílit jejich pozitivní dopad a přitom zabránit rizikům finanční nestability a zajistit udržitelný růst. Velké a volatilní kapitálové toky byly příčinou neočekávaných pohybů kurzů, vyvolávaly nadměrnou akumulaci rezerv a byly zdrojem nekontrolovatelného růstu úvěrů a cen. Výsledkem tohoto vývoje byly a jsou opakující se finanční krize.

Česká republika ve svém přístupu vychází z toho, že liberalizovala, až na drobné výjimky, i finanční a kapitálový účet již v období 1995–1999 v rámci procesu vstupu do OECD a členství v něm. Uznáváme, že MMF je jediná instituce s univerzální členskou základnou, která má dostatečné odborné a technické kapacity k efektivnímu dohledu nad kapitálovými toky. Je proto racionální, aby Fond tyto toky monitoroval, analyzoval a doporučoval řešení. V dlouhodobém horizontu podporujeme, aby MMF získal mandát nad finančním účtem platební bilance, i když jsme si vědomi, že zatím pro tuto myšlenku není ve Fondu dostatečná podpora.

Zajímavou podkapitolou je restrukturalizace státního dluhu. Předpokladem efektivního fungování mezinárodního měnového a finančního systému je poskytovat mechanismus pro řešení nadměrného zadlužení státu s jasnými ex ante pravidly. V době po vypuknutí koronavirové krize se MMF společně se Světovou bankou okamžitě zapojily do mezinárodního úsilí o odložení dluhů ze strany oficiálních věřitelů u nejhudších zemí, které požádaly o jejich prominutí. V souvislosti s restrukturalizací státního dluhu podporujeme zefektivnění rámce pro zapojení Fondu, který bude založen na včasnosti a adekvátnosti restrukturalizace dluhu, na posilování doložek o kolektivním konání a vyjasnění zapojení veřejného sektoru.

Pátá kapitola se zaměřuje na globální síť finanční záchrany. Během posledních finančních krizí se z finančních trhů doslova „vypařila“ likvidita. Jedním ze základních úkolů bylo proto zajistit poskytování adekvátní likvidity zemím, které čelí jejímu dočasnému výpadku. Proto je jednou z priorit posílení globální sítě finanční záchrany, což bylo zdůrazněno i po vypuknutí koronavirové pandemie. GFSN se skládá z devizových rezerv na národní úrovni, ze swapových dohod na bilaterální úrovni, z finančních mechanismů v Evropě, Asii a Latinské Americe na regionální úrovni a z finančních půjček MMF na multilaterální úrovni.

V této kapitole je analyzován vývoj devizových rezerv ČR, které jsou dnes v poměru k počtu obyvatel jedny z největších na světě. Jejich akumulace však nebyla výsledkem potřeby vytvářet nutné zásoby pro případ krize, vznikaly jako vedlejší nechtěný produkt měnové politiky. Autor to dokumentuje na charakteristice tří

období, kdy došlo ke skokovému nárůstu rezerv. Jsou zde ukázány i oblasti, v nichž jsou devizové rezervy využívány, a to, jakým způsobem jsou spravovány.

Na regionální úrovni jsou popsány možnosti našeho zapojení a čerpání zdrojů v rámci facilit Evropské unie, které v případě potřeby můžeme využít. Pokud ČR v budoucnosti přijme euro, pak její přístup ke smlouvě o Evropském stabilizačním mechanismu bude předmětem separátních jednání. Do té doby se nebudeme tohoto mechanismu zúčastňovat a nebudeme do něj přispívat. Nehrozí automaticky povinnost placení částek ze strany ČR ve prospěch problémových zemí eurozóny.

Na multilaterální úrovni je čtenář seznámen s naším příspěvkem na posilování vlastních i vypůjčených zdrojů MMF. Autor zde popisuje mechanismus, jakým způsobem se na půjčkách třetím zemím podílíme. Zajímavý je i historický exkurz do půjček, které jsme od MMF obdrželi.

Šestá kapitola se zabývá postojem České republiky k přijetí eura. V rámci objektivního popisu všech aspektů přijetí eura jsou uvedeny výhody a nevýhody přijetí eura, odhady nákladů s tím spojených, institucionální opatření k jeho přijetí, stav sladění naší ekonomiky s eurozónou i pohled MMF na přijetí eura. I když se ČR při vstupu do EU zavázala k přijetí eura, v současné době zatím termín stanoven není. Eurozóna se od našeho vstupu výrazně změnila, a proto součástí hodnocení, zda euro přijmout či ne, již nemůže být jenom nominální a reálná konvergence, ale též nové institucionální mechanismy, které v HMU po krizi 2008–2009 začaly působit. Na druhé straně je nutné si uvědomit, že všechny nové reformy v eurozóně přispěly k posílení a odolnosti eura. Přijetí eura je politická otázka, ale naše politická reprezentace není k rozhodnutí politicky nucena, protože podle průzkumů veřejného mínění je 75 % obyvatelstva proti přijetí. Naopak velká většina podnikových managementů je pro rychlé přijetí eura. V blízkém období se však přijetí eura neplánuje.

Součástí této kapitoly je i náš přístup k posílení role SDR v mezinárodním měnovém systému. Tato otázka je dnes mimořádně aktuální, protože řada členských zemí požádala MMF o schválení alokace SDR, která by byla obdobná jako v roce 2009. V této oblasti patříme k obezřetným státům, jež kromě kladů upozorňují i na všechna rizika spojená s morálním hazardem a nebezpečím inflace. Kromě toho má čtenář možnost se seznámit s teoretickými úvahami o začlenění SDR do mezinárodního měnového systému jako jedné z rezervních měn.

Dnes je stabilita mezinárodního měnového systému daleko více než dříve spojena se stabilitou mezinárodního finančního systému. Proto se mezinárodní spolupráce zaměřila nejen na reformy mezinárodního měnového systému, ale i na mezinárodní finanční systém. Reformy se zde dotkly jak pravidel, tedy regulatorní

oblasti, tak dohledu nad dodržováním těchto pravidel. Autor též uvádí opatření v boji proti dopadu koronavirové epidemie na stabilitu finančního sektoru.

Poslední, sedmá kapitola ukazuje, jak Česká republika realizuje svůj dohled a regulaci a jakým způsobem spolupracuje na mezinárodní úrovni. Náš přínos je zejména v tom, že udržujeme český finanční systém zdravý, stabilní a důvěryhodný. K tomu přispíváme i implementací doporučovaných reforem a mezinárodních standard do našeho dohledu a regulace. Je zde zmíněna i spolupráce s mezinárodními partnery a institucemi na poli dohledovém a regulatorním. Pro dokreslení autor uvádí hodnocení našeho finančního sektoru ze strany MMF. Poslední část této kapitoly se věnuje opatřením, která přijala ČNB v boji s koronavirovou krizí.

Předkládaná publikace je určena pro pedagogy, studenty a doktorandy na vysokých školách, kteří se zabývají problematikou mezinárodních vztahů a světové ekonomiky. Pracovníci státní správy se budou moci seznámit s kontextem historického vývoje zapojení MF, ČNB a MZV do této problematiky, který je z velké části čerpán z osobní zkušenosti autora a není obecně znám. Zajímavá je také pro představitele finančního sektoru, ale i pro širší veřejnost a politiky, kteří hledají souvislosti mezinárodních reformních opatření a přístupu ČR.

KAPITOLA 1

Formy zapojení
České republiky
v globální
governanci

Dobře fungující mezinárodní měnový a finanční systém musí být podpořen legitimní a efektivní strukturou governance. Globální finanční krize 2008–2009 měla celosvětový dopad kvůli propojeným finančním trhům a ekonomikám. Přijímaná protikrizová opatření na národní úrovni nestačila, a proto bylo potřeba koordinované mezinárodní úsilí. Na začátku krize však chyběl respektovaný politický vůdce, jenž by koordinoval politická rozhodnutí a strategii.

Tuto úlohu převzala G-20, která se konstituovala jako hlavní fórum pro mezinárodní ekonomickou spolupráci a nahradila v této roli nejen G-7, ale do určité míry i MMF. To uznal i tehdejší generální ředitel Fondu, který ve svém dopise přiznal vůdčí roli G-20 s tím, že MMF bude usilovat o naplnění doporučených rad. V úvodní fázi koronavirové pandemie však G-20 příliš aktivní nebyla, zatímco MMF se výrazně prezentoval zejména při poskytování finanční pomoci a snaze uchránit nejchudší země od dluhové pasti.

Česká republika v celé své historii usilovala o aktivní účast na práci mezinárodní komunity. I když jsme malá země, působíme jako plnohodnotný partner, který má díky svému členství v EU možnost se podílet na útváření názorů a aktivit MMF. Ve vztahu ke G-20 však působíme především jako příjemce informací. Důležitým předpokladem naší participace je i kvalitní profesionální zázemí. Součástí tohoto pohledu je proto i seznámení se s dělbou práce mezi ministerstvy a ČNB, které zájmy ČR zastupují.

1.1 Mezinárodní měnový fond

MMF stojí v centru mezinárodního měnového systému. Zatímco formulace jeho cílů přetrvávala v průběhu celé historie, mezinárodní měnový a finanční systém prodělaly za tuto dobu změny, které nutně ovlivňovaly způsob, jakým Fond svoje poslání naplňuje. Díky adekvátní reakci a vnitřním změnám si MMF zachoval svoje důležité místo, které dnes respektuje celá členská základna. To se projevilo i v jeho reakci na koronavirovou pandemii a očekávanou světovou krizi. MMF rychle formuloval své hlavní priority, o kterých informovala summit G-20 jeho generální ředitelka²:

² Pressrelease, No. 20/101; <https://www.imf.org/en/News/Articles/2020/03/26/pr20108-remarks-by-imf-managing-director-during-an-extraordinary-g20-leaders-summit>.

- Bilaterální a multilaterální dohled bude zaměřen na krizi a opatření, která by měla omezit její dopady. V této souvislosti Fond podporuje mimořádná fiskální opatření řady členských států k podpoře zdravotnického systému a ochraně zaměstnanců a firem. Celosvětově se odhaduje, že tato fiskální stimulace bude činit 8 bilionů USD. Fond též souhlasí s uvolněním měnové politiky v řadě centrálních bank, což je nejen v zájmu individuálních zemí, ale i světové ekonomiky jako celku.
- Fond poskytne svoji úvěrovou kapacitu ve výši 1 bilionu USD. Fakticky to je reakce na bezprecedentní žádost 102 členských států o urychlenou finanční pomoc. V této souvislosti bude spolupracovat s ostatními finančními institucemi, aby zorganizoval koordinovanou efektivní reakci.
- Na pomoc chudým zemím bude aktivován a finančně doplněn Catastrophe Containment and Relief Trust (CCRT)³. Fond již požádal dárcovské země o pomoc, aby bylo dosaženo výše prostředků 1,4 mld. USD (v polovině dubna 2020 bylo dosaženo 600 mil. USD⁴). Fond zatím schválil z CCRT pomoc 25 zemí.
- Některé nízkopříjmové a středněpříjmové země požádaly o alokaci SDR, která by byla obdobná jako při poslední globální finanční krizi. Fond bude posuzovat, jak by mohl využít již alokované SDR.
- Velké centrální banky obnovily swapové linky se zeměmi EME a MMF zvažuje svoje možnosti zřídit facilitu typu swapové linky.

1.1.1 Historie členství České republiky v MMF

Československá republika byla jednou z 29 zakládajících zemí MME, které stály po druhé světové válce dne 27. prosince 1945 u oficiálního vzniku MMF. Podíleli jsme se i na vypracování článků Dohody o MMF⁵, které nadlouho určily nová mezinárodní měnová pravidla. Největší zásluhu na naší aktivní účasti měli čeští ekonomové, kteří se v té době nacházeli v Londýně kolem exilové vlády prezidenta E. Beneše. Tehdejší ministr financí L. Feierabend zřídil ve svém provizorním ministerstvu financí měnový výbor vedený J. V. Mládkem, jehož hlavním úkolem

³ CCRT poskytuje granty, které doplňují dary a koncesní finanční prostředky pro nejchudší země, k pokrytí dluhových závazků během následujících šesti měsíců. Trust vznikl v únoru 2015 během vypuknutí pandemie eboly.

⁴ Mezi prvními dárcovskými zeměmi byly UK, Japonsko, Čína, Nizozemsko, Německo.

⁵ Articles of Agreement

byla příprava peněžní reformy v Československu po skončení války. Během svého studia v Cambridgi se Mládek seznámil s J. M. Keynesem a jeho názory na mezinárodní obchodní politiku ho oslovily. Když se Mládek v letech 1933–1944 zapojil do přípravy nových měnových institucí v USA, přiklonil se přirozeně ke Keynesovým návrhům. Na závěrečné konferenci v Bretton Woods v červenci 1944 bylo Československo zastoupeno pětičlennou delegací, kterou vedl ministr financí Feierabend.

O formálním vstupu Československa do MMF a Mezinárodní banky pro obnovu a rozvoj bylo rozhodnuto po skončení války na zasedání Prozatímního národního shromáždění dne 18. prosince 1945. Zákon byl vyhlášen ve Sbírce zákonů a nařízení pod č. 68 a 69 z roku 1946.

O relativně velkém významu Československa, který nám byl v té době přisuzován, svědčí, že ve Výkonném výboru MMF působil náš zástupce.⁶ Československý podíl na prostředcích MMF byl stanoven na 125 mil. USD. Mezi zakládajícími členskými zeměmi jsme byli podle výše kvóty na 20. místě. V souladu se systémem MMF o koncipování a provádění kurzové politiky byla k 1. listopadu 1945 uskutečněna poválečná peněžní reforma.

Kurz nové československé koruny byl stanoven poměrem k americkému dolaru, a to 1 USD = 50 Kč. Ve stanoveném kurzu koruny byly určeny nejen vztahy ČSR a MMF, ale sloužil i pro sjednávání platebních dohod s ostatními státy. V souvislosti s problémy platební bilance požádala ČSR Mezinárodní měnový fond o úvěr, který byl ještě na konci roku 1948 čerpán ve výši 6 milionů USD.

Po únoru 1948 však došlo v důsledku změněné politické orientace k postupnému utlumení činnosti Československa v MMF. V důsledku únorových událostí dosavadní zástupce ČSR v MMF Mládek⁷ rezignoval na svou funkci výkonného ředitele. V jeho funkci ho nahradil B. Sucharda, který byl zvolen 30. září 1948 jako zástupce ČSR, Finska, Jugoslávie a Polska. V roce 1950 se však vztahy mezi MMF a ČSR zhoršily na základě našeho protestu proti účasti čínského výkonného ředitele, který byl jmenován ještě za bývalé čínské vlády generála Čankajška. Náš zástupce Sucharda se přestal účastnit jednání Výkonného výboru MMF, odmítl se podílet na jeho další činnosti a při volbách 13. září 1950 byl ve funkci výkonného ředitele nahrazen zástupcem Jugoslávie. Provedení peněžní reformy v roce 1950 bez souhlasu MMF znamenalo porušení závazků, protože došlo ke stanovení nové parity koruny bez předem provedené konzultace s Fondem. Vzhledem k tomu, že

⁶ Podrobněji viz Štiková (2009).

⁷ Jeho manželka Meda Mládková dodnes v ČR působí a je uznávanou osobností.

vláda ČSR nedodala požadované informace o ekonomickém vývoji, Rada guvernérů MMF poslala oznámení, že členství ČSR v MMF k 31. prosinci 1954 zaniklo.

Po roce 1989 byl velký politický zájem, aby Československo obnovilo své členství jak v MMF, tak ve Světové bance a v institucích její skupiny⁸. První zahraniční dopis, který podepsal V. Klaus, tehdejší ministr financí, proto směřoval do MMF a Světové banky. V souladu s usnesením vlády č. 418/1989 požádal o přijetí ČSFR za člena MMF a skupiny Světové banky.

Na základě této žádosti začal proces přijímání ČSFR do uvedených organizací⁹, který vyvrcholil 20. září 1990, kdy V. Klaus, za účasti předsedy Státní banky československé (SBČS) J. Tošovského a československé velvyslankyně v USA R. Klímové, podepsal ve Washingtonu jménem ČSFR Dohodu o Mezinárodním měnovém fondu a dohody se skupinou institucí Světové banky. Od tohoto dne bylo obnoveno členství Československa v brettonwoodských institucích. ČSFR se stala 152. členem MMF.

Vláda ČSFR současně stanovila, že federální ministerstvo financí bude finanční institucí a informačním místem pro MMF (tzv. fiskálním agentem) oprávněným sjednávat jménem ČSFR veškeré operace a transakce podle Dohody o MMF. Státní banka československá bude ukládacím místem (tzv. depozitářem) pro prostředky Fondu v československé měně.

Vláda svým usnesením také jmenovala guvernéry a alternáty guvernérů v MMF a Světové bance. ČSFR měl v MMF zastupovat guvernér SBČS, zatímco ve Světové bance to byl ministr financí. Funkce alternátů byly obsazeny na základě institucionální příslušnosti, avšak v opačném pořadí¹⁰. Cílem bylo umožnit zastoupení jak FME, tak SBČS v obou mezinárodních organizacích. Toto rozdělení guvernérů a alternátů v MMF a Světové bance (SB) se uskutečnilo na základě osobní dohody mezi tehdejším guvernérem SBČS Tošovským a federálním ministrem financí Klausem a vláda je následně potvrdila.

Rozdělení kompetencí vycházelo z cílů a věcného zaměření těchto institucí. MMF podporuje mezinárodní měnovou spolupráci a kurzovou stabilitu; napomáhá řešení poruch platební bilance členských zemí, ustavení mnohostranné soustavy plateb pro běžné transakce mezi členy a při odstraňování devizových omezení; usnadňuje

⁸ Skupina Světové banky: Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj (IBRD), Mezinárodní finanční korporace (IFC), Mezinárodní sdružení pro rozvoj (IDA) a Mnohostranná agentura pro investiční záruky (MIGA).

⁹ Podrobněji viz Sedláček (2008).

¹⁰ Alternátem v MMF byl jmenován náměstek FME, alternátem ve Světové bance viceguvernér SBČS.

rozmach a vyrovnaný růst mezinárodního obchodu a podporuje mezinárodní finanční stabilitu. MMF svoji pozornost zaměřuje více na makroekonomickou rovnováhu s důrazem na otázky měnové a finanční stability, a byl tudíž tematicky věcně bližší SBČS.

Světová banka napomáhá obnově a rozvoji členských zemí; podporuje soukromou zahraniční investiční činnost a růst mezinárodního obchodu a poskytuje půjčky za výhodných podmínek rozvojovým zemím a nově vznikajícím tržním ekonomikám¹¹. SB se zaměřuje na rozvojové otázky a cíle s důrazem na boj proti chudobě.

Podle právního názoru, který byl v pozdější době předložen, nebyla a není uvedená dohoda v rozporu s legislativou. Podle čl. 67 odst. 1 Ústavy, který stanoví, že vláda je vrcholným orgánem výkonné moci, je věcí vlády, kdo bude zastupovat z jejího pověření stát v mezinárodních organizacích. Je-li guvernér centrální banky jmenován vládou do funkce guvernéra MMF, je zde reprezentantem státu, protože členem MMF je Česká republika. Proto také kroky, které guvernér ČNB na půdě MMF učiní, činí jménem ČR a nikoli jménem ČNB (nepřichází tedy v úvahu ani aplikace § 9 odst. 1 zákona o ČNB o zákazu přijímání pokynů při plnění hlavního cíle ČNB a dalších činností ČNB) a tyto kroky ČR také zavazují. Pokud se jedná o závažná rozhodnutí, je proto žádoucí předchozí souhlas vlády, který si guvernér může vyžádat, aniž by k tomu potřeboval souhlas bankovní rady. Na druhé straně je zřejmé, že tyto kroky by neměly ohrozit hlavní cíl činnosti ČNB.

Pro rozdělení společného státu ČSFR k 1. lednu 1993 platil ústavní zákon č. 542/1992 Sb. ze dne 25. listopadu 1992 „o zániku ČSFR“, který v čl. 1 odst. 2 stanovil, že nástupnické státy jsou Česká republika a Slovenská republika, což se týkalo i nástupnictví v mezinárodních organizacích včetně MMF a skupiny Světové banky¹².

Usnesením vlády České republiky ze dne 13. prosince 1992 č. 714¹³, o opatřeních k zajištění členství České republiky v Mezinárodním měnovém fondu,

¹¹ Emerging Markets, EME. V literatuře se též užívají pojmy vynořující se ekonomiky, emerging ekonomiky, rozvíjející se ekonomiky.

¹² Pro dělení majetku ČSFR mezi nastávajícími republikami s ohledem na členství v MMF platil ústavní zákon č. 541/1992 Sb. ze dne 8. 12. 1992, o dělení majetku ČSFR na Českou a Slovenskou republiku, který obsahoval v čl. 4 speciální pravidla dělení majetku ČSFR mezi republiky s ohledem na členství ČSFR v MMF a Světové bance.

¹³ Usnesení vlády České republiky ze dne 13. 12. 1992 č. 714, o opatření k zajištění členství České republiky v Mezinárodním měnovém fondu, institucích Světové banky a v Evropské bance pro